

DAHLA

minn W.P. GULIA*

Il-Kav. Professur Gužè Galea, li dan l-ghadd specjali ta' "Il-Malti" qed ifakk, kien fuq kolloxi wieħed mir-rumanzieri ewlen, tal-Letteratura Maltija fis-sekju tagħna. Ir-rumanz tiegħu huwa kläss iċ-ċhalib li ma tfittixx li tixrob minn eghħjun differenti ta' letteraturi oħra. Ir-rumanz tiegħu huwa dejjem rumanz bi sfond storiku; x'ak-tarx bi storja li mhix ikkomplikata, b'karattri maqlughin, iżda min-ġħajr komplikazzjonijiet mentali u psikopatiċi — jirrapreżenaw il-kotra ta' l-umanità li niltaqqi magħha fil-ħajja ta' kuljum. L-istil tiegħu huwa dirett, jaħrab il-komplikazzjonijiet ta' sitwazzjonijiet imħawda; il-Malti tiegħu sempliċi, u idjomatiku. Il-qarrej jingħibed għar-rumanz tiegħu mill-istorja wiśq iktar milli mill-karattri.

Biex napprezzaw il-ġenju ta' dan ir-rumanzier ma rrídux nitilqu mīn prekonċetti ta' rumanzi Maltin jew barranin. Irridu neħdu fih innifsu, kittieb Malti, li għandu saqajh sodi fil-ħajja Maltija tul is-sekli u tul l-istorja mqalha ba' tal-poplu tagħna, bil-ħakkiema tiegħu mlewna minn ċiviltajiet differenti — Spanjoli, Kavallereski, Franciżi, taż-żmenijiet Risorgimentali.

Li għamel dan biss Gužè Galea kien ikun għamel biżżejjed għal-Letteratura tagħna. Iżda huwa għamel iktar ukoll. Kellu ħakma ta' jaġi ta' l-istorja qasira (in-novella) kif wera bil-kitba ta' stejjer qosra bl-isfond Malti tat-tieni gwerra dinjija. Kellu mohħi li jaħseb fil-fond fuq il-problemi tal-ħajja Maltija ta' żmien, kif fisser **essays (saġġi)** "Bla Habi" u, fiż-żmien li t-teatru Malti beda ġej f'tiegħu wara l-aħħar gwerra, ta s-sehem tiegħu bil-kitba ta' kum-miedja soċċali li, jekk ma kellhiex il-pretensjonijiet ta' xi drammaturu kbir, ketiha l-ħiha li ddaħħak b'ċajt ħelu u b'sitwazzjonijiet umoristici li jingatgħu mit-tradizzjoni tal-farsa Maltija li trid taq-samlek żaqsek bid-dahk u ħafna drabi ma tqoqqodx għall-ħajja realistika ta' kuljum.

Fuq kolloxi, għalli-Akkademja tal-Malti, Gužè Galea kien il-bniedem li mexxa l-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti għal tnejn u tlettin sena shaħ (1942-1974) b'għaqal, dekor u dinjità, fiż-żmien meta l-Movement Malti wasal biex ikun milqugħ politikament, popolarment u soċċjalment minn kulħadd, ukoll mill-aqwa eghdewwa tiegħu. L-ġhaqal tiegħu kien hekk kbir li bla dubju ta' xejn nistgħu nsejħu lu bl-isem ta' wieħed mir-rumanzi l-aktar magħrufa tiegħu: **Raġel bil-Ġhaqal.**

Dan dwar il-ġenju artistiku ta' Ĝużè Galea; iżda mbagħad Ĝużè Galea kien ewljeni wkoħġi kif qeda l-ġill-poplu Malti f'diversi ħidmiet — minn Tabiib Prinċipali tal-Gvern għal Professur tal-Mediċina Forensika fl-Università u President ta' ħafna għaqdiet li jaħdmu bili-kwiet u volontarjament b'riżq is-soċjetà Maltija, mis-Soċjetà ta' I-Arti, Kummerċ u Manifattura għall-Każin tal-Banda **King's Own**, għall-Għaqda tal-Mentalment Inkapaċitati u I-Kunsill Ċenerali ta' I-Inkapaċitati, biex insemmu ftit biss. Kulfejn ħadem ħalli t-tim-bru tiegħu ta' prudenza, għaqal u bżulija; u dan jidher miel-fatt li ħafna minn dawn l-ġhaqdiet għam lu possibbli I-pubblikazzjoni ta' dan in-numru speċjalisti ta' **II-Malti** b'tifikira tal-Professur Ĝużè Galea (ara ħawn taħt għall-ismijiet tal-ġhaqdiet li għenu għall-ħruġ ta' dan in-numru speċjali).

J'Alha Malta tal-lum u ta' għada jkollha ħafna iktar ulied li bil-ħajja artistika, bil-ħakma tal-kelma Maltija u I-bżulija ta' ħidmiet-hom jagħtu I-kontribut siewi tagħhom kif tah il-Kav. Professur Ĝużè Galea.

---

* Barra minn din id-Dahla, il-President kien ħareġ kitba oħra ta' tfakkira: "Imut it-Tielet President tal-Ġhaqda tal-Kittieba tal-Malti — II-Kav. Prof. Ĝużè Galea" fi **Il-Malti**, Marzu-Dic. 1978, pp. 43-46. — **Id-Direzzjoni.**